

УДК 347.998.9

С.В. Безпалько,
здобувач ДНДІ МВС України

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ЮРИСДИКЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНИХ СУДІВ ЩОДО ВИРІШЕННЯ СПОРІВ, ЯКІ ВИНИКАЮТЬ У ЗВ'ЯЗКУ З ВИКОНАННЯМ РІШЕНЬ СУДУ

Стаття присвячена дослідженню окремих аспектів визначення юрисдикції адміністративних судів щодо вирішення спорів, які виникають у зв'язку з виконанням рішень суду. Особла увага приділена визначенню юрисдикції спорів, які виникають у зв'язку з виконанням рішень суду Державною казначейською службою та її територіальними підрозділами. Шляхом аналізу судової практики визначення юрисдикції таких спорів та чинного законодавства, наукових думок автор вказує на необхідність безумовного віднесення спорів, які виникають у зв'язку з виконанням рішень суду Державною казначейською службою та її територіальними підрозділам до юрисдикції адміністративних судів.

Ключові слова: юрисдикція, адміністративний суд, спір, судове рішення, виконання судового рішення, Державна казначейська служба України.

Статья посвящена исследованию отдельных аспектов определения юрисдикции административных судов по рассмотрению споров, возникающих в связи с исполнением решений суда. Особое внимание уделено определению юрисдикции споров, возникающих в связи с исполнением решений суда Государственной казначейской службой и ее территориальными подразделениями. Путем анализа судебной практики определения юрисдикции таких споров и действующего законодательства, научных подходов автор указывает на необходимость безусловного отнесения споров, возникающих в связи с исполнением решений суда Государственной казначейской службой и ее территориальными подразделениям к юрисдикции административных судов.

Ключевые слова: юрисдикция, административный суд, спор, судебное решение, исполнение судебного решения, Государственная казначейская служба Украины.

Paper investigates certain aspects of jurisdiction of administrative courts to resolve disputes that arise in connection with the execution of court decisions. Special attention is paid to the jurisdictional disputes arising in connection with judgments by the State Treasury and its territorial divisions. By analyzing jurisprudence practice of jurisdiction such disputes and applicable law, the author points to the need for absolute assignment of disputes arising in connection with the execution of court decisions by the State Treasury and its territorial divisions under the jurisdiction of administrative courts.

Keywords: jurisdiction, administrative court, dispute judgment, enforcement, the State Treasury Service of Ukraine.

Реальне виконання рішення, постановленого національним судом, є складовою реалізації права кожного на справедливий суд, яке передбачене статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. Зазначене обумовлює наявність чіткої правової регламентації всіх аспектів процесу виконання

судових рішень, зокрема визначення юрисдикції адміністративних судів щодо вирішення спорів, які виникають у зв'язку з виконанням рішень суду.

Правозастосовна практика свідчить про поширення юрисдикції адміністративних судів на справи у спорах про виконання судових рішень як всіх судів України, так і тільки судових рішень адміністративних судів, що породжує виникнення нових спорів і є серйозною перешкодою у реалізації права особи на судовий захист.

Законодавче регулювання юрисдикції адміністративних судів здійснюється Кодексом адміністративного судочинства України (далі – КАСУ) та Законом України “Про виконавче провадження” від 21.04.1999 № 606-XIV (далі – Закон про виконавче провадження), однак відповідні положення є недостатньо конкретизованими, що ускладнює їх практичну реалізацію на практиці [1, 2].

Теоретичні проблеми визначення юрисдикції адміністративних судів є предметом наукового дослідження А.В. Руденко [3], В.В. Сердюк [4], М.І. Смоковича [5], Н.Є. Хлібороб [6], Д.М. Шадура [7] та інших. Водночас визначення юрисдикції адміністративних судів щодо вирішення спорів, які виникають у зв'язку з виконанням рішень суду, залишається малодослідженим у сучасній вітчизняній доктрині.

Вищевикладене вказує на актуальність дослідження, *метою якого є* обґрунтування пропозиції щодо юрисдикції адміністративних судів при вирішенні спорів, які виникають у зв'язку з виконанням рішень суду.

Як зазначалось вище, питання юрисдикції адміністративних судів регулюється КАСУ. Відповідно до частини першої та другої статті 17 КАСУ юрисдикція адміністративних судів поширюється на правовідносини, що виникають у зв'язку зі здійсненням суб'єктом владних повноважень управлінських функцій, а також у зв'язку з публічним формуванням суб'єкта владних повноважень шляхом виборів або референдуму. Юрисдикція адміністративних судів поширюється на публічно-правові спори, зокрема спори фізичних чи юридичних осіб із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень (нормативно-правових актів чи правових актів індивідуальної дії), дій чи бездіяльності.

Зміст наведеної норми дозволяє зробити висновок про поширення юрисдикції адміністративних судів на вирішення всіх спорів, які виникають у зв'язку з виконанням рішень суду.

Зокрема, набувають значення положення частини четвертої статті 82 Закону про виконавче провадження, відповідно до якої рішення, дії чи бездіяльність державного виконавця або іншої посадової особи державної виконавчої служби щодо виконання судового рішення можуть бути оскаржені сторонами у суді, який видав виконавчий документ, а іншими учасниками виконавчого провадження та особами, які залучаються до проведення виконавчих дій, – у відповідному адміністративному суді в порядку, передбаченому Законом. На підставі статті 8 зазначеного Закону сторонами у виконавчому провадженні є стягувач і боржник.

Отже, наведена норма досить чітко врегульовує юрисдикцію адміністративних судів щодо вирішення зазначеної категорії спорів, узгоджується зі статтею 121 Господарського процесуального кодексу України (далі – ГПК України) та статтею 383 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України), які передбачають оскарження дії чи бездіяльність органів Державної виконавчої служби України щодо виконання судових рішень до господарського та суду щодо розгляду цивільних справ тільки сторонами виконавчого провадження, та належно застосовується на практиці. Проблеми правозастосування постають у випадку вирішення спорів, які виникають у зв'язку з виконанням рішень суду Державною

казначейською службою та її територіальними підрозділами (далі – органи Казначейства), які наділені такими повноваженнями відповідно до частини другої статті 3 Закону про виконавче провадження.

Правозастосовна практика свідчить, що суди неоднаково визначають юрисдикцію таких спорів. Так, в одних справах, визначаючи юрисдикцію цих спорів, суди керуються саме юрисдикційною належністю суду, що видав виконавчий лист, адже судовий контроль за виконанням судових рішень в адміністративних справах здійснюється тим судом, до юрисдикції якого віднесено розгляд цього спору [8].

Разом з цим, в інших справах суди керуються тим, що спори, які виникають у зв'язку з виконанням органами Казначейства рішень суду про стягнення коштів, боржником за якими є державний орган або державна установа, підприємство, організація, є справами адміністративної юрисдикції. Обґрунтовуючи таку позицію, суди посилаються на те, що положення чинного ГПК України та ЦПК України не передбачають розгляду господарськими та цивільними судами скарг на дії органів Казначейства. Як зазначили суди, у цих випадках положеннями ст. 121–2 ГПК України та ст.ст. 383-389 ЦПК України визначається лише порядок оскарження до господарського та цивільного суду дій чи бездіяльності органів Державної виконавчої служби, до яких органи Казначейства не належать [9–12].

Враховуючи те, що відповідно до Закону України “Про виконавче провадження” органи Казначейства не є органами державної виконавчої служби, та відсутність окремого законодавчого врегулювання, виникають проблемні питання при визначенні юрисдикції спорів, у яких відповідачем є ті органи Казначейства, що здійснюють виконання рішень господарського суду чи суду з розгляду цивільних справ. Зокрема, не всі суди погоджуються з поширенням юрисдикції адміністративних судів на такі спори, що є наслідком формування різної судової практики з порушеного питання.

Додатковим важелем існування наведеної проблеми правозастосування є пропозиція Вищого господарського суду України, відповідно до якої скарги на дії чи бездіяльність органів державної виконавчої служби щодо виконання рішень, ухвал, постанов господарських судів розглядає виключно місцевий господарський суд, яким відповідну справу розглянуто у першій інстанції, тобто той господарський суд, що видав виконавчий документ (наказ чи ухвалу), і в тому ж складі суду (якщо цьому не перешкоджають об'єктивні обставини, як-от звільнення судді, його захворювання, перебування у відпустці тощо) (п. 9.1. Постанови Пленуму Вищого господарського суду України від 17.10.2012 № 9 “Про деякі питання практики виконання рішень, ухвал, постанов господарських судів України”).

Як слушно зауважує Д.М. Шаруда, законодавством не досить чітко визначено критерії адміністративної юрисдикції, у зв'язку з чим виникає конфлікт юрисдикцій [7, с. 15]. Задля вирішення такого конфлікту інтересів науковець вважає, що розгляд всіх справ з приводу оскарження учасниками виконавчого провадження рішень, дій або бездіяльності державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби щодо виконання всіх без винятку виконавчих документів має здійснюватися не всіма судами загальної юрисдикції, як це передбачено трьома процесуальними кодексами (ЦПК України, ГПК України і КАСУ), а єдиною ланкою судової системи – системою загальних судів у порядку ЦПК України шляхом прямого закріплення у процесуальному законі певного вказаного виду судової юрисдикції [7, с. 15].

З такою пропозицією важко погодитись, адже ст. 1 Закону про виконавче провадження визначає виконавче провадження завершальною стадією судового

провадження, тобто судовий контроль за виконанням судових рішень є складовою процесу і оскарження рішень, дій або бездіяльності державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби і має здійснюватися до суду, який видав виконавчий документ. У той же час, органи Казначейства не є органами державної виконавчої служби, виконують судові рішення про стягнення коштів з державних органів, державного та місцевих бюджетів або бюджетних установ, що обумовлює тісний зв'язок з бюджетним процесом причин виникнення спорів у зв'язку з виконанням таких рішень суду. Наприклад, причиною виникнення спору у справі № 810/2490/14 стало різне тлумачення порядку реалізації Державною казначейською службою України обов'язку щодо безспірного списання коштів бюджету за судовими рішеннями [13].

Тобто під час вирішення таких спорів характер спірних правовідносин є публічним, правове регулювання спірних правовідносин здійснюється нормами фінансового права.

Важливо, що порядок виконання органами Казначейства судових рішень не регулюється Законом про виконавче провадження, цей Закон лише частково розповсюджується на вказаний вид спорів і тільки у тих випадках, коли це безпосередньо передбачено Законом України "Про гарантії держави щодо виконання судових рішень". Зазначене обумовлює особливий правовий режим як цього процесу, так і порядку оскарження рішень, дій чи бездіяльності, які вчинені в його рамках.

М.І. Смокович виділяє визначальні критерії відмежування адміністративної юрисдикції від інших судових юрисдикцій, до яких відносить наявність суб'єкта владних повноважень у такому спорі; предмет спору, який впливає в результаті реалізації цим суб'єктом своїх функцій та повноважень; характер спірних правовідносин, які повинні бути публічними. Вважаємо, що справи у спорах, які виникають у зв'язку з виконанням рішень, відповідають усім вищезазначеним критеріям.

Також необхідно зазначити, що відповідно до п. 33 Постанови Пленуму Вищого адміністративного суду України від 20.05.2013 № 8 "Про окремі питання юрисдикції адміністративних судів" діяльність органів Казначейства як центрального органу виконавчої влади щодо виконання покладених завдань необхідно вважати владною управлінською функцією.

Враховуючи те, що під час виконання органами Казначейства судових рішень вони виконують одне з покладених на них завдань (виконання рішень суду про стягнення коштів, боржником за якими є державний орган або державна установа, підприємство, організація), пропонуємо законодавчо закріпити, що спори, які виникають під час виконання ними рішень господарського суду чи суду з розгляду цивільних справ, належать до юрисдикції адміністративних судів.

Для впровадження цієї пропозиції доцільно доповнити окремою частиною статтю 17 КАСУ.

Запропоновані зміни до законодавства щодо визначення юрисдикції адміністративних судів під час вирішення спорів, які виникають у зв'язку з виконанням рішень суду, створять додаткові умови реалізації права кожного на справедливий суд та сприятимуть забезпеченню дії принципу обов'язковості судових рішень. Як слушно зауважує М.І. Смокович, чітке розмежування судових юрисдикцій та правильне визначення компетенції адміністративних судів сприятиме гарантованому забезпеченню дотримання принципу законності та реалізації принципу доступності судочинства в адміністративних судах [5, с. 4].

Обґрунтування пропозицій щодо судового розгляду спорів, які виникають у зв'язку з виконанням рішень суду стане предметом подальших наукових досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06.07.2005 № 2747-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 35, / 35-36, 37. – Ст. 446.
- Про виконавче провадження: Закон України від 21.04.1999 № 606-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 24. – Ст. 207.
- Руденко А.В.* Адміністративне судочинство: становлення та здійснення: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / А.В. Руденко ; Нац. юрид. акад. України ім. Я.Мудрого. – Х., 2006. – 20 с.
- Сердюк В.В.* Юрисдикція судів України за спеціалізацією: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.10 / В.В. Сердюк ; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 2003. – 19 с.
- Смокович М.І.* Проблеми розмежування судової юрисдикції та визначення компетенції адміністративних судів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / М.І. Смокович ; Акад. упр. МВС. – К., 2010. – 20 с.
- Хлібороб Н.Є.* Публічно-правовий спір як предмет юрисдикційної діяльності адміністративного суду : автореф. дис ... канд. юрид.наук / Н.Є. Хлібороб . – Львів, 2012 . – 20 с.
- Шадура Д.М.* Цивільна юрисдикція: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Д.М. Шадура ; Нац. юрид. акад. України ім. Я.Мудрого. – Х., 2008. – 20 с.
- Ухвала окружного адміністративного суду міста Севастополя від 13.02.2014 у справі № 827/245/14. Єдиний державний реєстр судових рішень. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/37265231>.
- Постанова Полтавського окружного адміністративного суду від 27.02.2014 у справі № 816/193/14. Єдиний державний реєстр судових рішень. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/37441363>.
- Постанова Одеського окружного адміністративного суду від 27.02.2014 у справі № 815/983/14. Єдиний державний реєстр судових рішень. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/37497187>.
- Постанова Київського окружного адміністративного суду від 23.05.2014 у справі № 810/2490/14. Єдиний державний реєстр судових рішень. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/40967383>.
- Постанова Донецького окружного адміністративного суду від 27.12.2013 у справі № 805/17759/13-а. Єдиний державний реєстр судових рішень. [Електронний ресурс]– Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/36529358>.
- Постанова Київського окружного адміністративного суду від 23.05.2014 р. у справі № 810/2490/14. Єдиний державний реєстр судових рішень. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/38832598>.

Отримано 02.02.2016